

JOSEP M. MARQUÈS

RECENSIO

JOSEP M. MARQUÈS

Jesús Alturo i Perucho, *Studia in codicum fragmenta* (Universitat Autònoma de Barcelona, Seminari de Paleografia, Diplomàtica i Codicologia. Monografies, núm. 1), Barcelona, 1999.

El prof. Alturo ha reunit en volum un total de 18 estudis monogràfics, apareguts en revistes diverses. El comú denominador que els uneix és tractar de textos conservats en fragments de còdexs. La majoria dels articles es refereixen a escrits llatins, però també n'hi ha quatre de catalans i un de provençal.

Per a la història de la cultura i del llibre, els folis separats dels llibres dels que formaren part són el testimoni de l'existència de volums que un dia foren complets. Conservats com a fulls de guarda o bé per engruixir les tapes d'un relligat, han aportat fins ara coneixements d'interès en l'àmbit cultural. A principis de segle, l'arxiver diocesà de la Seu d'Urgell, mossèn Pere Pujol i Tubau, començà a cridar l'atenció sobre el possible valor dels *membra disiecta* de còdexs i llibres. Avui, un abundant nombre d'investigacions publicades, de les quals es dona la bibliografia completa a les p. 12-40, ha extret abundants conclusions de les romanalles i fragments de llibres malmesos. Amb tot, el material a descobrir, recuperar i estudiar és encara abundant.

Els *Studia* d'Alturo documenten la presència a Catalunya de llibres copiats en escriptura visigòtica i beneventana, aporten testimonis a l'evolució de la carolíngia i discuteixen l'època d'introducció de la bastarda. Pel que fa als textos, s'hi troben noves proves de la difusió dels *Moralia in Iob* de sant Gregori el gran, en llatí i en català, i restes de llibres escolars, com el *Facetus* i el *Pamphilus* (d'on prové el nom de panflet, que designa un escrit compost per desprestigiar algú), necessaris per fer la història de l'educació en l'Edat Mitjana. Abundants documents gràfics faciliten als estudiosos de paleografia les comparacions, essencials a l'hora de datar una escriptura o de precisar-ne els trets característics.

S'ha escrit, però, la present recensió principalment per assenyalar l'interès gironí d'alguns dels estudis d'Alturo. El primer, és clar, la bibliografia completa sobre fragments de còdexs. I després, els treballs de detall. El fragment 33 de l'arxiu de la Corona d'Aragó (p. 62) és un fragment dels aforismes d'Hipòcrates del darrer quart del segle X, i constituí la coberta d'un manual notarial de Sant Llorenç de les Arenes (municipi de Foixà). Essent escrit en lletra beneventana, degué escriure a Salerno. Podria haver arribat a Sant Llorenç de les Arenes, comanda de l'orde de l'Hospital, com a botí de guerra; Alturo suggereix que pogué servir de text per a l'ensenyament de la medicina a Girona mateix. Un altre fragment en beneventana es guarda a la catedral de Girona; serví de coberta d'una cabrevació feta a Quart el 1641, i també data del s. X. El fragment 19 de l'Arxiu Diocesà de Barcelona (p. 132) és una còpia d'escrits de sant Agustí, feta a Sant Pere de Rodes, acompanyada del testament de Guillem Humbert, datat de 1151. És suficient per assegurar que el monestir tingué un *scriptorium* ben estimable. A l'Arxiu de la Corona d'Aragó, frag. 157, es troba (p. 198) una còpia del *Liber de dono perseuerantiae* de sant Agustí extreta d'un manuscrit de Vilabertran i probablement escrita a Girona els anys 870-880; una nova petjada d'un centre cultural, actiu en època prou reculada. Finalment, l'Arxiu Diocesà de Barcelona, frag. núm. 7 (p. 244), ha transmès una versió catalana medieval de la *Vita sancti Antonii* de molt probable origen gironí, atesa la fonètica que s'hi troba reflectida.

Als arxius de la ciutat i comarques queden encara cobertes i relligats de llibres a recuperar. La collita futura és abundant. Els que la facin hauran de servir-se dels *Studia* d'Alturo per identificar textos, datar pàgines i comparar formes de lletra. Calia, doncs, donar compte d'un llibre que recull la feina feta en un camp ben peculiar i ha de ser eina per la feina a fer.